

PESTI SÓLET

A DOHÁNY UTCAI KÖRZET HAVILAPJA WWW.DOHANY-ZSINAGOGA.HU

Bloch Henrik - A zsidók ősei és a hikszoszok (2. oldal)

Rendszerváltás 30 - Cionizmus-Izrael-Zsidóság (7. oldal)

**Chanukka:
a fény és újrakezdés ünnepe**
(3. oldal)

Fotó: Szentgyörgyi Ákos (2015-ös képe)

Bloch Henrik - A zsidók ősei és a hikszoszok

Visszautazunk a múltba, s a magyarországi neológ zsidóság legfontosabb tudományos és közéleti folyóirata, az 1884-től 1948-ig – változó gyakorisággal – megjelent Magyar-Zsidó Szemle egy-egy írását adjuk közre ezen oldalon. Maradunk az 1884-es kiadványnál, amelyből Bloch Henrik (1854-1923) írását olvashatjuk. Szerzőnk német és görög nyelvből, irodalomból és történelemből szerezte meg tanári képesítését. 1881-ben hívták meg a budapesti rabbiképző intézet alsó tanfolyamának tanárául. A tanítás mellett számos cikke jelent meg.

Már a régi klasszikus írók igen behatóan foglalkoztak Egyiptom történelmével; alaposan akarták ama csodaország történetét előadni s e czélból személyesen oda utaztak, hogy magán a színhelyen megismerkedjenek a lakosok szokásaival, vallásával, társadalmi életével s az ottani tudósoktól, t. i. a papoktól felvilágosítást kérjenek mindarról, a mi homályos volt előttük. De fájdalom, a papok sokszor szántszándékosan balútra vezették őket, és így történt, hogy Egyiptomról egész e század kezdetéig hamis nézetek voltak elterjedve. Igaz, hogy egy egyiptomi pap megírta hazájának történetét és pedig, mint magától értetődik, önálló tanulmányozások és a források alapján, de sajnos, e munka csak töredékben maradt reánk. A munka szerzője Manetho volt, heliopoliszi pap és templomi titkár. Munkájának becse abban áll, hogy a történet az emlékek, a feliratok és a templomi okiratok alapján van előadva; de az a hibája, hogy sok esetben igen önkényesen járt el, hogy nem mindig az igazságnak, hanem gyakran hajlamainak volt tolmácsa.

...Manetho azon tényeket szántszándékosan elferdítette, melyek a zsidókra vonatkoznak; nevezetesen, midőn a zsidók őseit azon idegen néppel azonosítja, mely 511 évig uralkodott Egyiptom fölött - a hikszoszokkal. Az egyiptómiaiak ezek iránt minden időben a legnagyobb gyűlölettel viselkedtek, mert soha sem tudták elfelejteni, hogy ez idegen törzs az országot oly hosszú időn át leigázta volt, hogy új vallást hozott Egyiptomba, hogy mindazt, mi a bennszülött lakosság előtt szent volt, megvetette. Manetho tudhatta, hogy ha a hikszoszokat a zsidókkal azonosítja, a kiket az egyiptómiaiak szintén nem szerettek - köztetszére fog találni; ezért és valószínűleg, még azon okból, hogy a saját gyűlöletének adhasson kifejezést, a koholmányokat tények gyanánt adta elő.

Manetho azt mondja: „...Misphragmuthosis fia, Thutmosis, erőszakkal akarta Avarist elfoglalni és azért 480 000 embert a város felé vezetett. A mint pedig látta, hogy az ostrom eredménytelen lesz szerződést kötött a többi pásztorokkal; ennek értelmében ezek Egyiptomot minden baj nélkül ott hagyhatták és mehettek, hová akartak; és valóban családjával és kincseivel nem kevesebb, mint 240 000 férfi vonult

Egyiptomból a szir sivatagba. Az asszírjaiaktól való félelem miatt ezek t. i. akkor Ázsiában uralkodtak - abban az országban, melyet ma Judéának nevezünk, egy várost építettek, mely épen annyi embert volt képes magába foglalni, és Jeruzsálemnek hívták.”

Szembe szökik Manethónak törekvése, hogy a zsidókat a hikszoszokkal azonosítsa. A kérdés csak az, hogy milyen joggal? Áll-e mindaz, a mit előadott? Van-e annak történelmi alapja?

A híres francia tudós, Mariette Tarniban felfedezett; sirdombokra akadt, melyek épen a hikszoszok idejéből valók, szobrokra, melyek a hikszoszok típusát tisztán mutatják. A típus minden emléken, minden szobron, kivétel nélkül egyforma. A szem kicsi, az orr erős és lapos, az áll kiálló, a száj széles, majdnem állati, az arczkifejezés durva, de a mellett szelíd és együgyű is. Világos tehát, hogy ezen törzs a sémi faj jellemző ismertető jeleivel épen-séggel nem bírt. Ez a legbiztosabb és leghelyesebb bizonyítéka annak, hogy Manethónak állítása alaptalan; mert annak, aki mégis Manetho szavainak hitelt akar adni, vagy azt kell állítania, hogy a zsidók nem sémiták, vagy azt, hogy a hikszoszok azok. Az előbbi állítás tulmerész volna, az utóbbi pedig lehetetlennek bizonyult az említett emlékek alapjául.

Benső okok is megczáfolják Manetho előadását, mint ezt a bonni egyetemi tanár, Wiedemann, most megjelent munkájában kimutatja. Ha az idézett helyet figyelemmel olvasuk, meg fogunk ütközni azon, hogy a hikszoszok félték az asszírjaiaktól, kik Ázsia fölött uralkodtak. Ez képtelenség; a Krisztus előtti 3-ik ezred végén az asszír világbirodalomnak, mely Egyiptomot megtámadhatta volna, még nyoma sem volt. Asszur akkor kis hely vala; sőt midőn 1000 évvel később az egyiptomi hadseregek Mezopotámiába jöttek, mint az egyiptomi és asszír feliratokból kitűnik, még akkor is jelentéktelen város volt. Világos, hogy Manetho a későbbi viszonyokat az előbbi időkre alkalmazta.

De a feliratoktól még más valamit tanulunk; biztosan tudjuk, hogy épen hikszoszok idejében jöttek a zsidók Egyiptomba; az a király, kinek minisztere József volt - ez történelmi tény - épen a hikszoszok egyike volt és pedig I. Apepi a XV. dinasztíának egyik királya; ugyanezen király uralkodása alatt, 1842-ben Kr. e. vándorolt be Jákób Egyiptomba családjával együtt.

Lehetetlen tehát, hogy a zsidók azonosak volnának a hikszoszokkal: alaptalan az állítás, hogy Salatis alatt József értendő, mert ez a bibliában Sallit-nak nevezetik; - kronológiai okokból ez lehetetlennek mutatkozik.

Ehhez még egy más igen fontos körülmény járul. A biblia hiteles elbeszélése és a feliratok szerint a zsidók Egyiptomban nem épen mint uralkodók szerepeltek; előbb alattvalók és azután leigázott rabszolgák voltak. Kivándorlásuk nem került harcra, békés módon történt. Jeruzsálemről pedig jól tudjuk, hogy Dávid idejéig csak egy kis törzsnek, a jebuszitáknak, erős vára volt, de nem, mint Manetho állítja, megerősített tábor. Mindez Manetho koholmánya.

De mi bírta őt erre? Eltekintve vak gyűlöletétől, még más oka is volt. Épen ugyanazon király, kinek idejében Aristeas, Philo és Josephus tanúsága szerint, Mózes öt könyve görögre fordítottatott, szólította föl Manethót, hogy az egyiptomi birodalom történetét megírja, és valószínű, hogy mindkettőnek célja volt, a bibliában előforduló és az egyiptómiaiakra vonatkozó adatokat megczáfolni, ha mindjárt az igazság árán is. Manetho oda törekedett, hogy a szegényt, melyet Mózes a biblia elbeszélése szerint Egyiptomra hozott, attól elhárítsa és a zsidókra fordítsa. Persze ezt csak koholmányok által lehetett elérnie. *

A rovatban megjelenő írásokat eredeti formájukban adjuk közre, így nem szerkesztjük, s nem javítjuk a mai kor helyesírásának megfelelően!

I M A R E N D

Hétköznap: 7:30-kor kezdünk reggel, az esti ima időpontja

17:00 óra, helyszín a Talmud-Tórában.

Az esti ima előtt fél órával, sakk, kártya, kávé és tea várja híveinket!

Péntek esti ima: 17:00-kor a Hősök Templomban.

Szombat reggeli ima a Hősök Templomban Sachrisz: 9:30

Tóraolvasás: 10:00 Muszáf ima: kb. 10:45

Vasárnap reggeli ima: 8:00-kor, **esti ima:** 17:00-kor, mindkettő a Talmud Tórában.

A péntek esti kiddust, illetve a szombat délutáni sálesüdeszt szintén a Talmud-Tórában tartjuk.

Sálesüdeszek kezdete a következő hetekben:

december 21.	15:45	december 28.	15:45
január 4.	15:50	január 11.	16:00
január 18.	16:10	január 25.	16:20

Dr. Frölich Róbert rovata

Chanukka: a fény és újrakezdés ünnepe

Az időszámításunk előtti II. század elején a szír-görög Szeleukidák uralták Izraelt, a zsidókat pedig a Nagy Sándor-i hódítás óta első ízben kényszerítették a görög törvények betartására. Jeruzsálemben a görögök sorra bocsájtották ki az elnyomásra irányuló rendelkezéseket. Megtiltották a legtöbb micve teljesítését, s ezáltal igencsak megnehezítették a zsidók életét. A körülmetélést, ami I.ten szövetségének testi megnyilvánulása, törvényen kívül helyezték. A szombat megtartása tilos volt, mert a zsidóságnak ez volt a béke és nyugalom szimbóluma, amit megérdemelten vártak hétről hétre, ami elválasztotta őket a többiektől. Azok, akik ezt megtagadták, máglyán végezték, s abba a Tórába bugyolálták őket égetés előtt, amit tanítani igyekeztek.

Az időszámításunk előtti II. században Jeruzsálemben a Makkabeusok győzelmet arattak azzal a görög hadsereggel szemben, amely mind létszámban, mind fegyverek tekintetében számottevően túlerőben volt. A Makkabeusok felkelése volt a válasz arra, hogy a görögök erőszakkal próbálták a zsidókra kényszeríteni az istentelen hellén életformát. Ez Chanukka első csodája: a maroknyi sereg győzelme a görög elnyomók felett, a szabadság diadala az elnyomatás felett. A Makkabeus szó egyébként héberül kalapácsot, pörölyt jelent. Ezen kívül mozaikszóként is értelmezhető a következő mondatból: „Mi Komajchó Boélim Hasém!” (Ki olyan a magasztosak közül, mint Te, Ö.való!)

A Chanukka szó maga annyit tesz: (új)áavatás, felavatás. A görögök felett aratott győzelmet követően a Makkabeusok megtisztították és újjáavattak a Szentélyt és az oltárt, amit megszenteltelenítettek a pogány betolakodók.

Ezen túlmenően pedig a Chanukka szó két részre is osztható. A „Chanu” héber szó azt jelenti: „letáboroztak, megpihentek” és „Ka”, aminek a héber betűk szerinti számértéke 25. Kiszlév hónap 25. napján a makkabeusok megpihentek ütközetük után és győzedelmesen bevonultak a Szentélybe, hogy újjáavassák azt. Ezért kezdődik az ünnep Kiszlév 25-én.

tüzet gyújtunk. A legelső napon a jobb szélén levő gyertyatartóba kell tenni a gyertyát. A második napon a jobb szélén lévőbe és a közvetlen mellette levőbe. S min-

den este eggyel többet jobbról balra haladva kel beilleszteni a gyertyákat. Meggyújtani pedig balról jobbra haladva kell őket, hogy az új gyertya lobbanjon lángra elsőként.

A Menóra lángjainak meggyújtása fontos szerepet játszott a mindennapi I.tentisztelet során a Szentélyben. Amikor a Makkabeusok felszabadították a Szentélyt és kiűzték az összes görög betolakodót, akkor csak kis korsónyi tiszta olajat találtak a Menóra meggyújtásához. Az olaj egy napra volt csak elegendő, viszont a tiszta olaj előállítására nyolc napot igényelt. A második csoda az volt, hogy ez az olaj egy napra elegendő olaj nyolc napig égett.

Chanukka mind a nyolc napján meggyújtjuk a kilencágú chanukijában a gyertyákat, minden nap eggyel többet. Az elsőn egyet, a másodikon kettőt egész addig, míg mind a nyolc nem ég. A kilencedikkel, a samesszal (szolgagyertyával) gyújtjuk meg a többi gyertyát, mégpedig sötétedés után. A péntek este azért kivétel, mert akkor a szombati lángok meggyújtása előtt gyújtjuk meg a gyertyákat, mivel a szombat lángjainak fellebbanása után már beköszönt a sábesz, mikor tilos

Ünnepi hagyományok

Jellemező szokás a gyerekeknek Chanukkapénzt (chanikegeltet) adni és trenderlizni. Ez egy pörgethető téglatest alakú pörgettyű, amelynek a négy oldalára négy különböző héber betű van felvéve. Nun, Gim-mel, Hé és Shin. Ezek a következő mondat szavainak kezdőbetűi: Nész Gódajl Hójó Som, ami magyarul annyit jelent: Nagy Csoda Történt Ott. Izraelben az „ott-Som” szó helyett az „itt-Paj” szó kezdőbetűje, azaz Fé van a trenderlin.

Hagyomány ilyenkor többet adakozni a szokásosnál. Mivel Chanukka ünnepének központjában az olaj áll, ezért olyan ételeket szokás enni, amik olajban sülték. Hogy pontosan mik a hagyományos ételek, az területenként változó. Kelet-Európában a krumplis palacsinta, a latkesz (lepcsánka) szokásos. A szefárd zsidóknál a fánk honosodott meg. A görög zsidók a fánkot loukomades-nek nevezik, a perzsa zsidók pedig zelebi-nek.

Natan Saranszkij kapja a „zsidó Nobel-díjat”

Natan Saranszkij, egykori szovjet disszidens kapja a 2020-as Genezis-díjat, amelyet gyakran „zsidó Nobel-díjnak” is neveznek. A híres szovjet politikai fogoly 1986-ban alijázott Izraelbe.

Saranszkij előtt Robert Kraft filantróp, Natalie Portman színésznő, Anish Kapoor művész, Itzhak Perlman hegedűművész, Michael Bloomberg New York ex-polgármestere, és Michael Douglas színész-rendező kapta az egymillió dollárral járó díjat. Az elismerést olyan személyeknek adják, akik kiemelkedő szakmai teljesítményükkel inspirálóan hatnak a zsidó nemzedék következő generációjára, és elkötelezettek a zsidó értékek és a zsidó nép iránt.

„A díj elismeri Saranszkij élethosszig tartó küzdelmét az emberi jogokért, a politikai szabadságért, s a zsidó népért és Izrael Államért tett szolgálatát” – olvasható a nyilatkozatban. Jichák Hercog, aki Saranszkijt váltotta a Jewish Agency élén, és a díjazottakat kiválasztó bizottság vezetője, a díjazottat „igazi zsidó hősnek és rendkívüli embernek” nevezte.

– A Szovjetunióban asszimilált zsidóként felnevelve, Izraelnek köszönhetően fedeztem fel zsidó identitásomat és a zsidó néphez tartozást – mondta Saranszkij. – Ez az Izraelhez fűződő kapcsolat erőt adott nekem és másoknak a zsidók és más népek jogaiért való küzdelemhez, akiktől megtagadták az alapvető szabadságot. – Ma, amikor az antiszemitizmus egyre inkább növekszik mind a politikai balról, mind a jobbról, a zsidó nép egysége és Izraelhez fűződő kapcsolatunk nagyon fontos. Egyesülnünk kell, és egy népként kell harcolnunk az antiszemitizmus és az Izrael delegitimizálása érdekében tett veszedelmes erőfeszítések ellen.

Saranszkij 1986-ban kilenc év munkatábor és több hónapos éhségsztrájkok után alijázhatott Izraelbe. Elméjét a magánzárkában töltött időben fejben lejátszott sakkpartikkal őrizte meg.

– Több ezer partit játszottam, és mindet megnyertem – mondta a The New York Timesnak 1996-ban, abban az évben, amikor legyőzte Gari Kaszparov sakkvilágbajnokot.

Izraelben a volt Szovjetunió zsidóinak millióit képviselte a politikai arénában, akiknek egy része a kommunizmus bukása után követte őt. A Kneszetben és különféle miniszteri posztokon is szolgált, majd a Jewish Agency vezetője lett.

A díjátadó ünnepség 2020. június 18-án lesz Jeruzsálemben.

(Forrás: Új Kelet)

A Pesti Sólet ünnepi menüje

Borjúbecsinált leves 10 főre

Hozzávalók: 1,3 kg borjúcomb, 2 evőkanál liszt, 2 kisebb karfiol, 15 db csiperkegomba, 2 kisebb brokkoli, 2 db fehérrépa, 5 db sárgarépa, 7 evőkanál olaj, 2 vörshagyma, 2 csokor petrezselyemzöld, ízlés szerint só, ízlés szerint őrölt bors

Elkészítés: A borjúcomb kockákra vágjuk, majd rádobjuk a forró olajon megfuttatott, aprított hagymára, és fehéredésig sütjük. Beleszórjuk az apró kockákra darabolt sárgarépát, fehérrépát, illetve gombát, és annyi vizet öntünk rá, hogy éppen ellepje. Sóval, borssal ízesítjük, fedővel letakarva félpuhára pároljuk. Ezután hozzáadjuk a darabolt brokkoli- és karfiolrözsákat, majd ha minden zöldség és hús megpuhult a levesben, habarással sűrítjük. Mielőtt levesszük a tűzről, megszórjuk az aprított petrezselyemmel.

Tálaláskor a levest tányérokba merjük, és forrón kínáljuk.

Jaffai csirke párolt rizzsel 10 főre

Hozzávalók: 4 csirkemell, 4 comb, 1,5 csésze narancslé, 1,5 csésze fehérbor, 2 fej szeletekre vágott hagyma, 1 szál halványított zeller, 1 reszelt sárgarépa, só, bors, paprika, 3 evőkanál olaj, fél csésze mazsola, ízlés szerint keleti kömény, 1 gerezdekre vágott narancs, reszelt narancshéj.

Elkészítés: A narancslevet, a bort, a zöldségeket és a fűszereket a kömény kivételével széles serpenyőbe öntjük, felfőzzük, és bő fél órán át kis lángon pároljuk a húsdarabokat. Ezután kivesszük, letörölgetjük, majd kevés olajjal leöntve, sütőben barnára sütjük. A serpenyőbe szórjuk a mazsolát, a narancs gerezdeit, a reszelt narancshéjat, néhány percre forraljuk, majd a sült húrra locsoljuk. Még néhány percre sütjük, majd forrón, rizzsel tálaljuk.

Párolt rizs: A megtisztított 0,8 kg rizst kevés olajban forrósítsuk fel, majd adjuk hozzá a rizs mennyiségéhez képest kétszeres mennyiségű forró vizet. Miután felforrt, levesszük alacsony hőfokra, és 15–20 percre főzzük. Miután elfőtte a levét, levesszük a tűzről, és fedő alatt 30 percre pihentetjük.

Rumos szelet

Hozzávalók: 40 dkg liszt, 20 dkg porcukor, 18 dkg margarin, 20 dkg darált dió, 1 tojás, 1 csomag sütőpor, 1 csomag vaníliás cukor, 1 citrom reszelt héja; a mázhoz: 1 dl rum, 2 dkg kakaópor, 40 dkg porcukor.

Elkészítés: A tészta hozzávalóit összegyűrjük annyi vízzel, hogy lágy tésztát kapjunk. Beleöntjük a kikent, lisztezett tepsibe, késsel elegyengetjük, majd forró sütőben sütjük. Közben elkészítjük a mázat: a cukrot a rummal és a kakaóporral elkeverjük, és a még meleg tészta tetejére öntjük. Megvárjuk, míg teljesen kihűl, majd forró vízbe mártott késsel szeleteket, vagy kockákat, esetleg rombuszokat vágunk.

Miként takarítsuk le a havat és a jeget az autóról

Folytatjuk „szolgáltató” rovatunkat, s továbbra is a *Prémium Autókozmetika* vezetője, Szabó Roland ad az évszaknak megfelelően autóápolási tanácsokat.

– Télen a hófedte és jeges autók közlekedés előtt meg kell tisztítani, ezt azok csinálják jól, akik egy vékony, fél centis hórétteget rajta hagynak, mert így nem sérül a fényezés – intett óvatosságra Szabó Roland. – Sajnos, ha valaki teljesen lesöpri a havat az autóról, egyrészt

tartsunk a lakásban, vagy a garázsban jégoldót, amivel az enyhén havas-jeges ablakokat fújhatjuk le. Továbbá, ha nem központi záras a kocsni, egy zároldó is hasznos. Tapasztalataink szerint az impregnált üvegeket könnyebb takarítani, ráadásul nehezebben jegesednek le.

Roland kitért arra, hogy az elmúlt évekhez hasonlóan idén is sokan felkészületlenül várták az első hóesést, és még nem váltottak téli gumira. Akik aznap kapcsoltak és kerestek fel a jórészt már betelt előjegyzéssel rendelkező műhelyeket, többnyire csalódnuk kellett. Bár most éppen nincs hó, remélhetőleg az elmúlt napokban már mindenki megoldotta – akár saját maga – a kerékcserét. Ha otthon (műhely, garázs, erkély stb.) tároljuk a nyári szettet, akkor nekünk kell gondoskodnunk a téli álmodó gumik kezeléséről, s arról, hogy minél kevésbé viselje meg azokat a pihenő. Amit mindenképpen érdemes elvégezni, az egy alapos mosás, és a futófelület vájataiba szorult kavicsok eltávolítása. Ezen túl ügyeljünk arra is, hogy a kezeletlen gumi kiszárad, kireped, élettartama exponenciálisan csökken azzal ellentétben, amelyet tárolás előtt lekezelnek, illetve a használat során is rendszeresen ápolnak.

– Általánosságban elmondható, a futófelületet csak tárolás alatt érdemes lekezelni. Használat közben folyamatosan kopik, s hiába kenünk rá bármit, nem sokáig tart meg rajta. De a szóba jöhető gumiápolók nagy részét veszélyes is a futófelületre kenni, vagy fújni, mert rendkívül

a kefével is karcokat okozhat, de a felületen lévő homok, por a jeges havas réteggel együtt pluszban karcolja a fényezést. A kefe nyilván nem hagyományos, otthon használt, hanem puha sörtéjű legyen! Ha már letisztítottuk a kasznit, de jeges a szélvédő, akkor műanyag kaparópengét használjunk, mert a fémpengével véletlenül megkarcolhatjuk az ablaküvegeket is. Télen

Az impregnálás, amit a műhelyben alkalmazunk nemcsak a jég ellen, hanem az autópályán is megkönnyíti, és biztonságosabbá teszi az utazást, mert a vízcseppek nem tudnak megformálódni olyan könnyen az üvegen és egyszerűen lepergnek, vagy a menetszél lefújja azokat. Így ablaktörőt sem kell használnunk bizonyos mennyiségű eső mellett.

csúszóssá teheti azt. Ev közben a külső, napsütötte felületet ápoljuk, hogy az UV sugárzás a lehető legkevesebbet ártson. Végül, érdemes zacskóba csomagolni a gumit, hogy a kipárolgását lassítsuk.

Négy kedd-négy rabbi

Jövőre, 2020-ban is folytatódik a „Négy kedd-négy rabbi” előadás-sorozat a Talmud-Tórában. A rabbik tanításait továbbra is nem csak a helyszínen lévők élvezhetik, de a Dohány körzet facebook oldalán is követhetik, ahogy eddig is tették több százan.

Tehát: január 7-én, 14-én, 21-én, 28-án

Négy kedd-négy rabbi a *Talmud-Tórában*, a szokott időpontban, 17:00 órától.

Az előadók: Zeév Paskesz, Darvas István, Markovics Zsolt és Frölich Róbert lesznek ismét.

Meghívó

Szeretettel meghívjuk Önt és kedves családját a Hegedűs -, és a Dohány utcai templomkörzet közös chanukkai ünnepségére.

Időpont: 2019. december 22-én 16:30

Helyszín: Dohány utcai zsinagóga

Ünnepélyes i. tisztelet a Dohány zsinagógában, az első napi felnőtts és gyerek chanukkai gyertya meggyújtása.

Ezt követően koncertek a Herzl téren.

Közreműködnek:

Klein Judit és a Haverim zenekar (17:00-18:00)
Debrecen Dixieland Jazz Band (18:00-19:00)

Meleg teáról, forralt borról és fánkról mi gondoskodunk!

Boldog Chanukkát!

Ábrahám az első betérő

Négy kedd, négy rabbi címmel indult szeptemberben előadás-sorozat a Dohány körzet Talmud-Tórájában. Rendre Zeév Paskesz, Darvas István, Frölich Róbert és Markovics Zsolt beszél a Tóráról, vallásról és számtalan érdekességről a zsidóság kapcsán. Ráadásul, aki nem tud személyesen jelen lenni, a Dohány körzet Facebook oldalán, élőben tanulhat, de akár később is visszanezézheti.

Decemberben sajnos különböző elfoglaltságok, illetve betegségek miatt csupán egy „órán” vehettünk részt, ennek összefoglalóját olvashatják alább.

Az egyetlen előadást dr. Frölich Róbert tartotta, aki a betérésről beszélt, ami az elmúlt három évtizedben reneszánszát éli. S amely kapcsán, az elmúlt időszakban számos hitet, tévhitet, információt és részinformációt lehetett hallani. A betérés nem egy tömegcikk, s bár akadnak szabályok, amelyeket be kell tartani, ám minden egyes eset más. Ezért minden betérni vágyót külön-külön meg kell vizsgálni, az indokait, elszántságát stb. Főrabbinck kiemelte, az első betért Ábrahám volt. Arameus országban, arameusnak született, s a monoteizmus és I.tennel kötött szövetség (a körülmetélés) révén lesz zsidóvá. Ezután már ő maga térít be másokat. Betérítette Sárát és Lótót, aztán a környéken élő politeista tömegeket. Előadónk érdekességként hozzátette, a második betérő Jitro, Mózes apósa volt.

A betérésnek nem lehet más célja, hogy a betérő magára vegye a zsidó vallási törvényeket.

Ha jön egy nem zsidó – Ruth betérése alapján – háromszor el kell küldeni, le kell beszélni. Az elkötelezettség első próbája, hogy valóban magára akarja venni azt, hogy a zsidókat sehol sem kedvelik igazán. Ha egy nem zsidó férfi be akar térni, és „magára akarja venni a Tóra igáját”, arra van szükség, hogy körülmetéljék, alámetüljön a mikve-ben, és az áldozat bemutatására. Nem csak ma, de már Maimonides idejében sem kellett áldozatot bemutatni. Betérés akkor érvényes, ha az illető megjelent és vizsgázott a három tagú Bet Din előtt.

Ha megtörtént a betérés, milyen legyen a hozzájuk való viszony? Se hűvös távolság tartás, lenézés ne legyen, de a másik a másik végtel szintén nem megfelelő. Úgy kell kezelni őket, mint bármely született zsidót.

DOHÁNY KÖRZET JANUÁRI PROGRAMJA

Minden hétköznap reggeli ima 7:30, esti ima 17:00 a Talmud-Tórában, vasárnap és munkaszüneti napokon reggel ima 8:00, esti ima 17:00 a Talmud-Tórában.

- Január 3. Esti ima a Hősökben 17:00, utána Kiddus a Talmud-Tórában
- Január 4. Reggeli ima a Hősökben 9:30
Esti ima és sálesüdesz a Talmud-Tórában 15:50
- Január 5. Dohány Kulturális Páholy¹: József és testvérei c. film - Goldmark-terem 15:00
Dési János vendégei: Markó Iván, Kossuth-díjas balettművész, koreográfus és Kende János, Kossuth-díjas operatőr
- Január 7. **Négy kedd-négy rabbi**, előadássorozat a Talmud-Tórában 17:00 Zeév Paskesz, Darvas István, Markovics Zsolt és Frölich Róbert
- Január 10. Esti ima a Hősökben 17:00, utána Kiddus a Talmud-Tórában
- Január 11. Reggeli ima a Hősökben 9:30
Esti ima és sálesüdesz a Talmud-Tórában 16:00
- Január 14. **Négy kedd-négy rabbi**, előadássorozat a Talmud-Tórában 17:00 Zeév Paskesz, Darvas István, Markovics Zsolt és Frölich Róbert
- Január 17. Esti ima a Hősökben 17:00, utána Kiddus a Talmud-Tórában
- Január 18. Reggeli ima a Hősökben 9:30
Esti ima és sálesüdesz a Talmud-Tórában 16:10
- Január 19. Gettófelszabadulási megemlékezés a Dohányban 10:00
- Január 21. **Négy kedd-négy rabbi**, előadássorozat a Talmud-Tórában 17:00 Zeév Paskesz, Darvas István, Markovics Zsolt és Frölich Róbert
- Január 24. Esti ima a Hősökben 17:00, utána Kiddus a Talmud-Tórában
- Január 25. Reggeli ima a Hősökben 9:30
Esti ima és sálesüdesz a Talmud-Tórában 16:20
- Január 28. **Négy kedd-négy rabbi**, előadássorozat a Talmud-Tórában 17:00 Zeév Paskesz, Darvas István, Markovics Zsolt és Frölich Róbert
- Január 31. Esti ima a Hősökben 17:00, utána Kiddus a Talmud-Tórában

¹ Regisztrációköteles!

Regisztrálni december 30-ig lehet: fulopvildi@gmail.com, vagy 06-30-539-4683.

Dési János elismerése

Lapunk állandó szerzője, Dési János a Mazsike, a Magyar Zsidó Kultúráért díjában része-

sül, melyet december 30-án vehet át a Goldmark-teremben a chanukkai díjátadó gálán.

A méltatás szerint: Dési János, írásaiban, műsoraiban és számos könyvében foglalkozott a zsidó múlt, a véskorszak történetének hiteles bemutatásával.

Fórumokon, közéleti beszélgetéseken, kulturális programokon alapos felkészültséggel, tárgyismerettel és a tőle megszokott oldottsággal, derűvel segít mindenki számára megismerni a zsidó hagyomány és kultúra értékeit.

Támogassa zsinagógánk alapítványát!

Az Alapítvány a Dohány utcai zsinagógáért az elmúlt években rengeteg programot szervezett a körzet hívei számára (kirándulás, múzeumlátogatás stb.), de környezetünk szebbé alakításáért is rengeteget tett Nádél Tamás elnök vezetésével. Elég megemlíteni az Emánuel park átalakítását, a sírkert rendbetételét, vagy éppen a Dohány templom orgonájának felújítását. S persze még hosszan sorolhatnánk, megemlítve, hogy minden évben anyagi segítséget nyújt valamely zsidó intézménynek. Kérjük, támogassa Alapítványunkat!

Bankszámlaszám: 11707024-20359234-00000000
IBAN: HU71 1170 7024 2035 9234 0000 0000

Új cionizmus és új zsidó identitás -

A magyar zsidóság 30 év távlatából (3. rész)

A Goldmark Teremben folytatódott beszélgetés-folyam: visszatekintés a harminc évvel ezelőtt történt rendszerváltás korára és benne a magyar zsidóság életére. November 27-én a zsidó szociális szolgálat megújulása volt a téma Talyigás Katalin, Ungárné Komoly Judit és Csizmás Attiláné részvételével. December 18-án Dési János kérdéseire Kardi Judit, Novák Attila és Róbert Péter válaszoltak.

A pódiumbeszélgetések leggyakrabban a szórakoztató műfajhoz tartoznak. Ezek a közönség lelkesen figyel, tanul, mulat, vagy búsong, és a végén eldöntheti, megkapta-e az illő szórakoztatást, kiszolgálást a pénzért, avagy sem. Ritkábban fordul elő, hogy a közönség a témát, a résztvevőket annyira a magáénak érzi, hogy aktívan bekapcsolódik kérdésekkel, hozzászólásokkal a beszélgetésbe, megszűnik a határ a színpadi beszélők és a nézők között. Ehhez olyan közönség is szükségeltetik, amely rendszeresen látogatja a helyszínt, ismeri a résztvevőket, és otthon érzi magát a befogadó, támogató közegben. Az „Alapítvány a Dohány utcai zsinagógáért” által szervezett találkozók látogatói ilyené váltak a harmadik és negyedik alkalomra.

Sokakat vonzott három hete a zsidó szociális szolgálat harminc évvel ezelőtt története, míg a magyarországi cionizmus újjászületésére több történész, kutató volt kíváncsi.

A magyarországi cionista mozgalom 1945 és 1948 között élte fénykorát, majd ellenséges tevékenységnek minősült a szovjet tömbben ellenségnek tekintett Iz-

rael támogatása. Az előadók ismertették a negyvenes-ötvenes évek cionista pereit, de hangsúlyozták: e tevékenységért nem születtek túlságosan súlyos ítéletek – szemben a Szovjetunióval. Az ille-

galításba kényszerített és az állambiztonsági szervek által folyamatosan megfigyelt cionista aktivitás a nyolcvanas években erősödött fel, baráti társaságokban, fedést biztosító zsinagógában, így a budapesti Bethlen téren. Az ún. zsidó reneszánsz a nyolcvanas évek végén magával hozta a cionista szervezetek újjászervezését is, s ebben kiemelt szerepe volt

Engländer Tibor (1932-2012) pszichológusnak, aki 1989-ben szervezte újjá a Magyarországi Cionista Szövetséget (MCSZ) – hangsúlyozták Novák Attila és Róbert Péter történészek.

Míg a holokauszt előtt a cionista szervezetek tevékenységét a hitközségek elítélték, az 1989 utáni zsidó újjászületésben komolyabb surlódás nélkül működött együtt a zsidóság két ága. Kérdésre válaszolva Kardi Judit a MCSZ jelenlegi elnöke elmondta, a cionista szervezet – a múltban és a jelenben – leképezi a zsidó irányzatokat, zsidó pártokat is. Hangsúlyozta: a

cionizmus a nem vallásos zsidóságnak biztosítja a kötődést a zsidósághoz, és így Izrael Államhoz is. Többen is kiemelték a HaSomer Hacair ifjúsági szervezet, és a szarvasi ifjúsági tábor virágzásának fontosságát. A beszélgetés résztvevői visszaemlékeztek a napjainkra már megszűnt Erec folyóiratra, s a Bethlen téren működő Oneg Sabbath kör könyvsorozatára. Kardi Judit szerint a magyarországi cionista szervezetek hatását nem mérték fel az Izraelbe történő kivándorlásban, „megmaradtunk a prédikáció szintjén”. De a zsidó ifjúsági szervezetek tagjai folyamatosan vettek, s vesznek részt izraeli utakon és nagyon sok magyar zsidó fiatal tanult és tanul Izraelben. Róbert Péter hozzátette, az izraeli hatóságok lényegesen több magyar bevándorlóra számítottak a rendszerváltás után, s a tömeges kivándorlás elmaradása csalódást okozott Izraelben.

A december 18-i rendezvényt Kardi Judit hozzászólása zárta. Úgy vélte, a cionizmus identitásképző és fejlesztő szerepe éppen olyan meghatározó, mint a vallás, általa az ateisták is megélhetik, hogy ők is a zsidó nép tagjai.

Kép és szöveg: Dombi Gábor

Kádis a munkácsi zsidókért

A maradék munkácsi zsidóság életéről szóló kiállítást 24 évvel ezelőtt mutatták be a Néprajzi Múzeumban. A mostani kiállítással arra a zsidó közösségre emlékezünk, amely a holokausztot túlélve még a szülőföldjén maradt, mára viszont már teljesen eltűnt.

Nyitva tartás: 2020. január 20-ig, minden hétköznap 15:00-18:00.
Cím: Lakásgaléria, Hollán Ernő utca 46 II. emelet 1. 21-es kapucsengő

A Dohány Zsinagóga Alapítvány Kulturális Páholya

szeretettel meghívja 2020. január 5-én 15 órakor a **József és testvérei** című film vetítésére, melynek főszereplője **Markó Iván**.

A film után Dési János beszélget Markó Iván, Kossuth-díjas balettművész koreográfussal és Kende János, Kossuth-díjas operatőrrel.

Helyszín: Goldmark-terem 1075. Budapest Wesselényi utca 12.

Az előadás regisztráció köteles. Regisztrálni az ismert számon **SMS- ben**, vagy e-mail-ben lehet.

Fülöp Ildikó: +36 30 539 4683/
fulopvildi@gmail.com

Dési János

Tel-Aviv hangjai

Miért mindig csak Jeruról írsz a ti Pesti Sóletetekben? – bökött oldalba G., a pajkos irodalmi szerkesztő, aki évek óta már Tel-Avivban lakik, mert szerintem ott van az igazi élet.

Írj egyszer végre Tel-Avivról is, simán megérdemelnénk, van itt is érdekesség és látnivaló bőven, de mutathatok még neked újdonságokat is – tette hozzá úgy, hogy már megint nem lehetett neki nemet mondani. Hát, akkor íme.

Ültünk a homokos tengerparton, előttünk nem sokkal Ben Gurion állt fejen kiscigányban egy vicces szobor képében. Éppen meg akartam kérdezni G-t, nem érzik-e az itteniek súlyos tiszteletlenségnek, hogy az államalapítót itt így ábrázolják, amikor egy pohár jobbfejű Bar Kochba sörrel nyakon öntött a helyes pincérlány. Mert, ha eddig elfelejtettem volna mondani, a szállodasor előtti plázson heverésztünk és folyadékot pótolunk egy remek kis parti bárban.

A pincérlány nem mentegetőzött, valószínűleg aznap már sokadszorra követte el ezt a mutatványt. Inkább rágyújtott egy spanglira és elmesélte, nemrég szerelt le a katonaságtól. Egy rakétás egységben volt afféle irányító, vagy célzó – nehéz ezt pontosan megérteni a magamfajta Kalocsán szocializálódott antikatonának. Most pár hónapig itt dolgozik, aztán megy egyetemre. Egyelőre klasszifikológusnak fog tanulni, de a rakétásoknál rájött, hogy a fizika is meglehetősen érdeklő, úgyhogy lehet, hogy átvált arra. A tengerparti munkát szereti, gyakorolhatja legalább itt szülei-nagyszülei nyelvét, az oroszot.

„Mert itt aztán olyan sokan vannak az oroszok, mint az oroszok” – jegyzem meg, de nem nevet. Mi ebben a vicc? – látszik az arcán. És tényleg, mi lenne tréfás ebben itt, ahol mindenütt hallani orosz szót, a feliratok jelentős része az ivriten, az arabon túl általában cirill betűkkel is szerepel.

Majd bemutatja koromfekete kolleganőjét, aki viszont tíz palack italt is ki tud hozni viszonylag üzembiztosan. Az ő szülei Etiópiából érkeztek – magyarázza nekünk, mert mi nyilván nem tudjuk az ilyesmit – a katonaságnál barátkoztak össze, és majd együtt bérelnek lakást az egyetem idején, mert az itt méregdrága. Még beveszik a volt őrmesterüket is, aki szabre, de amúgy rendes fiú.

Ja, és a sört amit rám öntött, akkor nem kell kifizetnem, és ne izguljak, a nadrágom ebben a friss tengeri szélben hamar megszárad, a sörszag meg kifejezetten férfias tud lenni.

G. nevet, mert nem ő a sörszagú.

Üldögélünk még egy kicsit a tengerparton, széles, homokos sáv, oldalt fiatalok röplabdáznak, a felső útnál idősebb népek járnak valami kör-táncot már háromnegyed órája, átszellemülten, mosolyogva és nagyon ügyetlenül. Boldogok és elégedettek. Helyi nyugdíjasok, akik élvezik az életet.

Itt jegyezzük meg, hogy a strandon a bár ugyan elég drága, de azért a mosdók, az öltözők, a zuhanyzók ingyen használhatóak annak, aki itt nyaral, vagy éppen ebédidőben kiugrik valamilyen belvárosi elegáns bankfiókból gyorsan tempózni egyet.

Nekiindulunk, elsétálunk az emlékező oszlopok mellett, amelyek azt a kort idézik, amikor a zsidók még illegálisan kényszerültek visszatérni őseik földjére Erec Jiszroelba, sokszor komoly áldozatokat hozva. S alig pár évtized és egy hatalmas, modern nagyváros dübörög előttünk a sorra épülő felhőkarcolóival.

A Ben Jehudán előbb a drága kirakatokat bámuljuk, a mindig tömött kávézókat a helyi aranyifakkal.

Aztán eszembe jut, hogy másszunk fel az egyik legelső toronyház tetejére, a Shalom toronyba. Az első emeleten izgalmas kiállítás a Bauhaus Tel-Avivjáról. Évek óta próbálom megtalálni, hol lehet itt TA-ban az a ház, amelyik kívül-belül pont úgy néz ki a képeken, mint a pesti Dunapark étterem. (Aki tudja, mondja/írja meg.)

A tetőtéri kilátó ugyan most zárva, de a legfelső irodaszint folyosói ablakain kukucskálunk ki s ujjongva mutatjuk egymásnak, amit felismerünk.

Neve Tzedek – mondja G., a pajkos irodalmi szerkesztő megfellebbezhetetlenül. Először ott sétálunk, aztán Saron. Jaffót meg most meghagyjuk a turistáknak.

Neve Tzedek volt a XIX. század végén az első zsidó település a régi jaffai kikötőn kívül. Vagy húsz évvel TA alapítása előtt kezdték el építeni. Főleg askenáziak települtek ide. Iparosok, kereskedők. A felső részén aztán gazdag villák épültek. A később lassan lepusztuló, elszegényedő környéket pár éve kezdték rendbe rakni. Ma a legdrágább részek közé tartozik. Sok művész települt ide, kis kávézók, műtermek, galériák.

Itt még lehet egy kicsit bolyongani a múltban. S mi többször is végigjárjuk a kis utcácskák labirintusát, mielőtt nekivágnánk a Saronáig vezető úton.

Fákkal szegélyezett, árnyas úton jutunk el a nagy térig. G., a pajkos irodalmi szerkesztő látom, hogy eldörzsöl egy könnycseppet a szemében.

1995. november 4-én itt gyilkolta meg egy szélsőjobbos fiatalember Jichak Rabin miniszterelnököt. Azóta az Izrael királyai teret Jichak Rabin térnek hívják. Tavaly itt tartották Rabin egykori pártjának, a Munkapártnak a nagygyűlését – két órán át lökdösődtem a tömeggel. Gyerekek és idősök, középkorúak és fiatalok, soványak és kövérek, kicsik és nagyok, fehérek, feketék, tarkák – és mindenki mosolygott vagy énekelt, aztán kicsit az öklét rázta, majd kezdődött az egész előlről. Nem tudtam elszakadni sokáig. G, a pajkos irodalmi szerkesztő többször is telefonált, hogy kihül a vacsora, ha nem indulok.

Jalla – szól rám, mert szeret helyi kifejezéseket keverni a szavai közé. Sétálunk hát tovább. Saron. Egykor az itt élő németek lakhelye volt, aztán sok kaland után néhány éve a szépen rendezett két-háromszintes épületekkel teli negyedből vásárlóközpont, park, múzeumok és vendéglők sora lett – miközben sorban toronyházak lepik el a környéket.

Saronában mi egy olasz vendéglőbe szoktunk beülni, amacellot iszunk. S a nagyszakállú, kétméteres pincérsrác minden körben iszik egyet velünk – a mi költségre – és lelkesen csapja pohárkáját a miénkhez, így kiáltva: L' chajim Tel-Avivban.

Szentgyörgyi Zsuzsa

A leghidegebb fokok atyja - Kürti Miklós (1908-1998)

Halála előtt egy-két évvel találkoztunk. Számomra nagy élményt jelentett, hogy személyesen beszélgethettem az egyik „Marslakóval”. Ő is, mint tudós társai, élete döntő részét külföldön töltötte, mert a múlt század húszas éveiben a magyar társadalom nemcsak elutasító, hanem egyenesen ellenséges volt a még oly tehetséges zsidó fiatalokkal szemben.

Az ifjú Kürti Miklós a nagyszerű Mintagimnáziumban tett érettségi után (egy évvel fölötte egy másik Marslakó, Teller Ede járt) a párizsi Sorbonne-on, majd az akkor világhírű berlini egyetemen tanult, ott is doktorált. Ezután is külföldön maradt, s a breslauer (ma wrocław-i) egyetemen dolgozott. 1933-ban szerencsére sikerült Angliába menekülnie a náci gyilkosok elől, haláláig ott is élt. Választott hazája nagyra becsülte: brit lovagi címmel tüntette ki, míg a tudós társadalom azzal ismerte el, hogy a nagytekintélyű angol tudományos akadémiának, a Royal Society-nak nemcsak tagja, de alelnöke is lett. Megható és maradandó élmény volt számomra, hogy a sok-sok éve távol élő nagyszerű tudós szép kifejtéssel és tiszta mondatokban beszélt magyarul. Mi több, olykor kedvenc költőjétől, Adyától is idézett verssorokat! Adódott a kérdés: ki a magyar? A következőt válaszolta:

– Aki magyarnak tekinti magát, magyarul kell beszéljen. Viszont, ha beszél magyarul, akkor fontos, hogy próbálja megtartani a magyar beszéd folyékonyágát, és továbbra is érdeklődjön a magyar irodalom iránt.

Nos, e kritériumok alapján az évtizedek óta külhonban élő Kürti igazi magyarnak számított.

Kürti világhírét kettős úton is elérte. Egyrészt, mint az abszolút leghidegebb hőmérsékletet új módszerek alkalmazásával elsőként nagyon közel elérő tudós, másrészt, idős korában a konyhaművészetet új, fizikai tudományos szemlélettel megújító alkotóként.

Az abszolút nulla fokon, vagyis -273,5 Celsius fokos hőmérsékleten a testből nem nyerhető ki hőenergia. Ezen a szinten az atomok és molekulák mozgása megszűnik. Ez az érték a valóságban elérhetetlen, de kis eltéréssel megközelíthető. Kürtinek már a múlt század harmincas éveiben sikerült

az elérhetetlennek tartott fokot század foknyi távolságra megközelítenie, később ezt a közelséget milliommód fokban érte el. (A tudományos haladás azonban nem áll le. 2013 elején jelentették, hogy a németországi Ludwig Maximilian Egyetem fizikusai sikerrel lépték át ezt a korlátot néhány ezermilliomod Kelvin-fokkal. Ám ezt az eredményt a nagy hidegek atyja már nem érte meg.)

Érdekes idézni, mit mond a tudós az alacsony hőmérsékletekről: „Alacsony hőmérséklet alatt az emberek havat és fagyot értenek. Fizikusok számára azonban alacsony az a hő-

mérséklet, ami hidegebb a környezeténél. (...) Ha forró csillagot látunk fényleni az éjszakában, ezt meg tudjuk magyarázni. De ha találunk olyan helyet, ami hidegebb, mint a világűr univerzális hőmérséklete (-270 C fok), azt a technika és az intelligencia megnyilvánulásának tartanánk”. Némi poén-kereséssel mondhatjuk, volt már ilyen a hetvenes években Naprendszerünkben, mégpedig Kürti laboratóriumában, aki, mint már említettük, milliommód fokra közelítette meg az abszolút nulla fokot, bizonyítva, hogy itt (mármint a Föld nevű bolygón) létezik magasabb rendű intelligencia...

Mit tesz egy nagy tudós, ha elérkezik a nyugdíjas korszakába? Kürti például, aki már fiatalon is szeretett főzni, a konyhaművészet felé fordult. Szívesen idézte a híres gasztronómusnak (aki kiváló jogász, míg a forradalom alatt a mérsekelt girondista párt tagja volt), Jean Anthelm Brillat-Savarin-nak (1755-1826) ma is érvényes mondatát: „Egy új étel felfedezése több örömet jelent az emberiségnek, mint egy új csillagé”.

Kürti, a kiváló fizikus tudásával kezdett tehát a főzéssel foglalkozni, munkatársával, a francia Hervé This-szel együtt. Minthogy a főzés-sütés fizikai és kémiai folyamatokból áll, ezeket ő könnyen használta a főzési folyamatok tanulmányozására és alkalmazására. Ráadásul a nagyon alacsony hőmérsékletek tudósaként számos egyedi megoldást is sikerült megalkotnia, mint az általa „fagyott Florida” névre keresztelt, kívül fagyalt, belül forró lekvár deszertet, vagy ennek ellenpárját, a „sült Alaszka” nevűt, amely kívül forró anyagból, belül fagyaltból állt. Nemzetközi híréhez járult a molekuláris konyha alapjainak lefektetése, amely egy időben divattá vált, bár, tudomásom szerint, mostanra vonzereje némileg lecsökkent.

Kilencvenedik életévében távozott el a nagy fizikus. Fogadott hazájában a legfontosabb lapok jelentős terjedelemben emlékeztek meg róla. A neves The Guardian ezt írta: „Ha bizonyítékot keresünk, hogy a szüntelen vidámság és kielégíthetetlen kíváncsiság meghosszabbítja az emberéletet, akkor ezt Kürti Miklós megadta nekünk”.

Kiegészítve a ki a magyar kérdésre adott választ, elmondhatjuk, bár fiatalon elment szülőhazájából, immár véglegesen hazatért. Halála után egy évvel a budapesti Kerepesi úti Nemzeti Sírkertben helyezték végső nyugalomra a hamvait, a másik jelentős fizikus és barát, Szilárd Leó sírja mellett.

ÚJLIPÓTVÁROS A KEZDETEKBE...3.0

További érdekességek hajdani mesterekről

Majd egy éve új sorozatot indítottunk, amely többek tetszését elnyerte. Folytatjuk a sok érdekességgel tarkított utazást - a XX. század elejének Budapestjén. Továbbra is a www.melyenszanto.blog.hu szerzője, Szántó András válogat a blogban megjelent legérdekesebb írásaiból. Még mindig maradunk és csatangolunk Újlipótvárosban.

Ha kicsit belemélyedünk egy városrész történetébe, fantasztikus mennyiségű érdekességre bukkanhatunk. Ha lenne ismerősünk, aki megmutatná a családi fotóit, akkor biztosan még további kincseket lehetne találni.

Lássunk néhány újabb újlipótvárosi érdekességet. Az egyik képen a 10-es és 20-as évek egyik jelentős cégének a székháza látható, a városnegyed végén, vagy kezdetén álló házban – attól függően, honnan jövünk. A Váci út 34-es ház a Csanády utca sarkán igazán impozáns épület a magyaros - erdélyi szecessziós hangulatú elemeivel, a hatalmas félköríves saroklezárási megoldásával. Szemben a Ferdinánd híd, de innen indul a Lehel út is.

elődje - már a kezdetben, de a későbbiekben is, főként az állami nagy cégeknek gyártott ipari lakkokat és festékeket. Erről tanúskodik a Magyar Királyi Állami Hidak Igazgatóságának bizonyítványa, mely szerint a Margit, a Ferenc József és a Lánchíd Krayer festék bevonata a szokásosnál sokkal tovább, 10-11 évig tartott. Biztosan a minőségnek is köszönhető, hogy alig volt olyan gyár a 10-20-as években Magyarországon, amely ne használta volna fel termékeit, miközben rengeteget exportáltak külföldre is.

Újlipótváros az ipari negyed, a klasszikus Váci úti gyárvasor kezdete volt, de önmagában is ipari területként indult. Ezért sokáig számos iparost, mesterembert talál-

értésíteni, hogy pala- és tetőcserépfedések legalább 20%-al olcsóbbak nálam, mint bármely más cégnél.”

1915-ben nagybátyja halálakor megörökölte a hercegi címet és a Strattmann nevet. Ekkor az újdön-

Az épületet 1909-1910-ben a Krayer család építtette, majd költözött be, és élt az 5. emeleten. A tervező a kor sokat foglalkoztatott építésze, Ágoston (Adler) Emil volt, több banképület és impozáns bérpalota tervezője (pl.: Hungária fürdő, az Astoria szálló új épületrésze stb.). A Temesvárról származó Krayer (Krausz) Emil ragaszkodott az erdélyi motívumokhoz a tervezésnél, melyek mai napig láthatóak a – kivételesen – jól karbantartott és felújított házon. A Krayer gyár – a későbbi Budalakk festékgyár

hattunk az utcákban. Például a Kádár utca 4-ben nyitott városi irodát a Grozit aszfalt- és kátrányvegyitermék gyár, mely erős, tartós és viharálló bőrfedellemezeket készített. Ha már a tetőről szóltam, még egy iparost említek: Suhajda János, aki pala-, cserépfedő mester és építési vállalkozó volt a Visegrádi utca 15-ben. Biztosan népszerű lehetett, mert 1916-os reklám lapjának szövegét így kezdte: „Tekintve, hogy eddig én vagyok Budapesten a legolcsóbb pala- és cserépfedőmester, van szerencsém

Ezeken kívül volt még a környéken „Villany felszerelési vállalat”, „Fortuna cipő üzem”, illetve „Győző Béla és Társa szivattyú- és fecskendőspecialista cége”, és sok kisebb iparos is. Most bemutatok egy hajdan híres gyógyszertárat. A „herceg Batthyány László gyógyszertár” a Légrády Károly utca 37-ben volt (ma Balzac utca), a Hollán utca sarkán. A névadóról annyit tudunk kell, hogy teljes nevét nem egyszerű elmondani egy szuszra. Vegyünk egy nagy levegőt: Boldog németújvári herceg Batthyány-Strattmann László Antal János Lajosnak hívták, s 1915-ig grófi címet is használta. (Dunakilitin született 1870 októberében és Bécsben halt meg 1931. január 22-én.) Szülei hatodik gyermekeként jött világra. Gyermekkorára árnyat vetett, hogy édesapja elhagyta családját, elvált, majd evangélikus hitre tért, hogy újból megházasodhasson. Édesanyja fiatalon halt meg, mikor László még csak tizenkét éves volt. 1896-ban orvostanhallgató lett. Tanulmányait 1900-ban fejezte be. Ebben az időszakban ismerkedett meg gróf Maria Theresia Coreth zu Credo und Starkenberggel, akit 1898. november 10-én Bécsben feleségül vett. Rendkívül boldog házasságából 12 gyerek született.

sült Batthyány-Strattmann herceg családjával a körmendi kastélyba költözött, amelynek egy szárnyában szemészeti klinikát rendezett be. A mélyen vallásos orvos szegény betegeit ingyen gyógyította, így a „szegények orvosaként” vált ismertté. Batthyánynál 59 éves korában hólyagrakot állapítottak meg és beutalták a bécsi Löw-szanaszatóriumba. Itt halt meg 14 havi betegség után. A burgenlandi Németújváron (ma: Güssing) temették el, a Batthyány-család kriptájában, az itteni ferences kolostorban. (Ez a második legnagyobb családi kriptá Ausztriában, a bécsi Császár-kriptá után). 1999-ben a Magyar Köztársaság kormánya megalapította a Batthyány-Strattmann László-díjat, amelyet az egészségügyi miniszter előterjesztése alapján az egészségügyben több évtizeden át kiemelkedő teljesítményt nyújtó személyeknek ítélnek oda, évente két alkalommal. Batthyány-Strattmann Lászlót sokan már életében szentként tisztelték. A boldoggá avatási eljárás 1944-ben kezdődött meg a bécsi érsekség és a szombathelyi püspökség közös akaratából, de nem sokára félbeszakadt. László István kismartoni püspök indította meg

újra az eljárást 1982-ben. II. János Pál pápa pedig 2003. március 23-án boldoggá avatta.

A gyógyszerészár tulajdonosa eleinte Dr. Baradlai (Breit) János volt (1873-1942) gyógyszerész, gyógyszerészdoktor, gyógyszerésztörténész, szakíró. A Bécsi Tudományegyetemen 1898-ban szerzett gyógyszerészi oklevelet. Pályáját Mezőtúron kezdte. Ezt követően évekig dolgozott Olaszországban és Svájcban, majd hazatérve Diósgyőrött működött. A Gyógyszerészi Közlöny segédszerkesztője volt 1901-1903 között. Majd osztrák gyógyszertárakban dolgozott három évig, aztán Sopron-fehéregyházán, később Sopron-keresztúron volt gyógyszertárberlő. A dunaharaszti Isteni Gondviselés gyógyszertár tulajdonosa volt 1914-1928 között. Közben 1918-ban a Kolozsvári Egyetemen gyógyszerészdoktori oklevelet szerzett. A budapesti Szent László úti Petőfi gyógyszertár társtulajdonosa lett 1928-tól.

Hat év múlva megvette a fővárosi Batthyány László herceg gyógyszertár tulajdonjogát. Közben a Magyarországi Gyógyszerész Egyesület igazgatótanácsi tagja volt. Jelentősnek számít a gyógy-

A „szegények orvosa” hajdani patikája helyén már évek óta tengődő presszó van. Átellenben Fischer bácsi híres cukrászdája található, a

harmadik sarkon egy biciklibolt, míg a negyediken egy állandóan karaktert és tulajdonost váltó étterem. Van, illetve volt azonban egy másik híres patika is, a Kerpel - a Lipót körút 28-ban, melynek helyén ma is gyógyszertár működik. Most következzen egy kis körkép a régi kulturális világból, mivel teljességre nem töreksem e keretekben. Az első, számomra érdekes emlék egy újság szerkesztősége a Pozsonyi út 12-ből. „A Főnök Lapja” c. folyóirat a „Munkaadók,

vezetőképzések révén válnak eredményessé, és a könyvkiadás nagyon jelentős részét képezi ezen szakirodalom.

A lap alapítója és főszerkesztője Dr. Volenszky Béla volt, aki „Ambíció Könyvtár – Az előbbrejutás szellemi motorja” címmel sikeres könyvsorozatot is indított és szerkesztett.

Újlipótváros adott otthont a „Magyar Szépirodalmat Pártolók Egyesülete” nevű kezdeményezésnek is. A Sziget u. 38-ban lévő iroda számos fiatal író és költő műveinek megjelenését segítette és a belvárosi Könyvnapokon is rendszeresen részt vett. Vezetője Vándor Iván (1882-1962) volt, akinek kalandos történetét egy cikkben így foglalták össze:

„Ambrus, Ignotus, Cholnoky, Szomory, Tömörkény, Krúdy neve mellett találjuk Czóbel Minka, Kaffka Margit, Kóbor Noémi és Váradi (Weisz) Ilona nevét is. Utóbbi Vándor Ivánként számos elbeszélést és regényt írt. Témaválasztását illetően előszeretettel fordult a XVI-XVII. század felé. Álnév-választásában szerepet játszott Gyulai Pál dörgedelme, mi-

szint „az író pályáján átok fekszik”, így az átkos Ilonát áldásos Ivánra változtatva adta ki regényeit és publikált többek között a Nyugatban. Tóth Árpád 1909-ben kelt levelében a következőket írta róla: „Ott volt Vándor Iván ő bájosága. Ady udvarolni kezdett Vándor Ivánnak (ez egy nő)”. Váradi Ilona később megalapította a Magyar Írók Körét, melynek hosszú évekig elnöke volt.”

Végül zárom a mai sétánkat egy hajdan rendkívül kellemes és nagyon népszerű vendéglő bemutatásával. Újlipótváros Váci út felőli „bástyájával” kezdtük, fejezzük be egy másikkal – a Nyugati téren lévő félkör alakú hatalmas bérpálotával. Ez az épület mintha a vendéglátóhelyek gyűjtőháza lett volna, hisz ebben nyílt és működött a Vígszínház Kávéház, de itt volt – a teljes első emeleten – a Hungária panzió is.

A legizgalmasabb azonban a pincéjében volt, melyet a szomszéd épület (Lipót krt. 32/34.) pincéjével összenyitottak és egy hatalmas sörözőt alakítottak ki benne. Sturm úr, az alapító tulajdonos németországi tapasztalatai alapján eleve a legjobb sört, a pilsent választotta, de személyéről a szakirodalom sem tud sokkal többet. Pedig a söröző nagyon népszerű volt, hisz a tulaj 8-10 tagú zenekart szerződtetett és természetes asszonyosságok hordták pincériként a literes, sörrel teli korsókat a vendégeknek – éppúgy, mint a müncheni Hofbreuhaus pincéjében...

Az eredeti cikkben még számtalan érdekességet és fotót is találhatunk: <https://tinyurl.hu/c1r0/>

A FŐNÖK LAPJA ARANY ÉREMMEL KITŰNTETVE

MUNKAADÓK, VÁLLALATVEZETŐK EGYETEMES SZAKKÖZLÖNYE

BUDAPEST, V., POZSONYI ÚT 12 — TELEFON: 114-393 — POSTACSEKKSZÁMLA : 40 427

Legújabb számának főbb tartalma:

Vészejelek a vezetőség számára.
Vezetőségi napiteendők jobb időbeosztása.
Előkalkulációja megbízható-e?
Tavaszi tennivalók az üzlet körül.
Gépíróknak összpontosítása a munkaerőhiány csökkentésére.
Új paragrafusok — új tennivalók.
Mennyi az évi leírás?
Társagok befektetése mikor kölcsön, mikor nem.
Alkalmazotti ügyek és perek.
Azonnali elbocsátás a munkaadó sértegetése miatt.
Iparügyi tudnivalók.
Pénzhozó ületek, ujdonságok.
Biztonságot nyújtó befektetési alkalmak.
Vezetőségi gyorstájékoztató.
Adó. — illeték. — Vám.
OTI - MABI. (Mikor nem jár táppénz a biztosítottak.)
Fontos határidők.
Eladó barátom, ha főnök akarsz lenni...
Válaszok az előfizetők különféle kérdéseire stb., stb.

Még ma fizessen elő A FŐNÖK LAPJÁ-ra!

Nehéz időkben az életét megkönnyíti — évi pár pengőért!

szerszertörténeti munkássága, több száz cikke jelent meg a szaklapokban. Bársony Elemérrel megírták a kétkötetes Magyar Gyógyszerészet Története c. könyvüket (1930). A Nemzetközi Gyógyszerésztörténeti Társaság magyarországi megbízottja volt. Hősünk a budapesti óbudai temetőben nyugszik.

Vállaltvezetők Egyetemes Szakközlönyének” titulálta magát. A hirdetési levelezőlapon több vállalati vezető nyilatkozik arról, milyen segítséget jelentett számára az újság a gyakorlati munkájában. Szerintem nyilvánvaló a lap haszna, hiszen manapság is ott tartunk, hogy a legsikeresebb vállalkozások sikeres vezetői hasonló

Az elfelejtett mauritiusi zsidó menekültek

Az Indiai-óceánon található Mauritius szigetén létezik egy furcsa temető: olyan zsidók nyugszanak ott, akik 1940 és 1945 között haltak meg. De hogyan került több száz zsidó a Madagaszkártól még 900 kilométerre keletre lévő szigetre? A válasz filmbe illő: Palesztinából deportálták őket a britek, mert azt hitték, vannak közöttük náci kémek. A világ jobbra elfelejtette különös történetüket, pedig élnek még a kicsiny, távoli földdarabon olyanok, akik személyesen is emlékeznek rájuk.

1939-ben mintegy 3500 európai zsidónak sikerült latin-amerikai vízummal elhagynia az öreg kontinentet, de Dél-Amerika helyett először megpróbálták az akkor brit mandátum alatt álló Palesztinába eljutni. A palesztinai brit hatóság azonban nem nézte jó szemmel az illegális bevándorlást. A Romániából menekülő európai zsidók három hajón utaztak: Milos, a Pacific és az Atlantic. Az első két hajó korábban érkezett meg, a britek átvitték az utasokat egy régi francia hajóra, a Patria-ra, Haifába. Amikor az Atlantic is befutott, a brit katonák megkezdték az utasok átszállítását a Patria-ra. Röviddel később egy robbanás történt a fedélzeten, melybe

több, mint 250 ember halt meg, köztük néhány brit tiszt. Az eset után a britek az összes túlélőt elvitték, és az Atlit begyűjtő táborba helyezték. Két hét múlva pedig mindenkit átszállítottak Mauritiusra, amely brit kolónia volt. Végül 1940. december 26-án mintegy 1580 menekült érkezett a szigetre, amelyen akkoriban 400 ezren éltek. A helyiek nem tudták, hogy az újonnan érkezetteket a britek voltaképpen büntetőeljárás alá vonták, így az utak mentén felsorakozva, szívélyesen

üdvözölték a zsidókat. De alig szálltak partra a menekültek, máris börtönbe kerültek Beau Bassinban, ahol öt évet töltöttek 1945-ig, a második világháború befejezéséig.

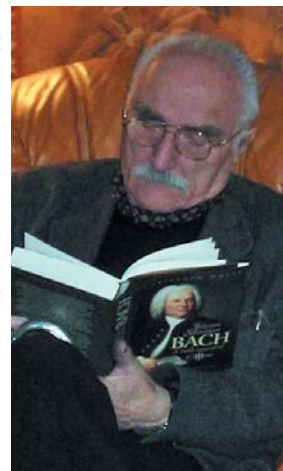
Az ártatlanul bebörtönzött családokat elszakították egymástól, a házastársak kezdetben másfél évig nem is találkozhattak, ezután is csak pár óra engedélyt kaptak a nők, hogy meglátogassák a férjüket. A kényszerintézkedés legfőbb oka az volt, hogy a britek attól tartottak: az európai zsidók között náci kémek rejtőznek. Amikor megbizonyosodtak róla, hogy a zsidók között nincsen náci kém, engedélyezték számukra, hogy munkavégzés céljából elhagyják a börtönt. Az egyedülállók közül többen megnősültek, s majd hatvan gyermekük született. Nemrég s szigetre látogatott az izraeli állampolgár, Amir Panzer, akinek nagyszülei menekültek voltak, míg édesanyja Mauritiuson született.

A helyi temetőben – ahol emlékmúzeumot is fölépítettek – 130 sír van, ebből 128-ban zsidó menekült nyugszik.

/Forrás: <https://tinyurl.hu/a9Uq/>

Elhunyt Varga Imre, az Emanuel-emlékfa készítője

Kilencvenhat éves korában elhunyt Varga Imre, a XX. század egyik legjelentősebb magyar szobrásza, alkotásai évtizedekre meghatározták a hazai köztereket. Majd 300 műve látható Magyarországon és külföldön, s már életében múzeumot kapott. Művészettörténeti jelentősége régóta megkérdőjelezhetetlen, de számos művét politikai okokból már életében eltávolították.

Még a 80-as évek második felében kezdett dolgozni rajta, végül 1990-ben készült el az Emanuel-emlékfa a Dohány utcai zsinagóga hátsó kertjében, amely az első kortárs szemléletű holokausztemlékmű volt itthon, és máig talán a legkedveltebb.

A krómáccélból formált szomorúfűzfa ágain 30 ezer levél van, melyekre neveket véstek. Varga Imre első külföldre kerülő köztéri alkotása egy vasrács volt az auschwitzi magyar állandó kiállítás számára, és a holokauszt iszonyatával a maga teljességében csak ott, a megsemmisítő tábor látva szembesült, mint mondta, annak idején, repülőstisztként annyira zárt világban élt, hogy szinte semmi érintkezésük nem volt a hátsó országban zajló eseményekkel.

Jahrzeit-napok a falnál

A Dohány utcai Zsinagógában a fekete gránitból készült Jahrzeit-falon a kis névtáblák fölötti gyertyák évente öt alkalommal gyulladnak fel, s emlékeztetnek elhunyt hozzátartozóinkra, isme-rősünkre. A négy Mázkir napon, vagyis Jajm Kippur, Smini Áceresz, Pészach 8. és Souvajs 2. napján és haláluk héber naptár szerinti évfordulóján – az előző estétől – világítanak szeretteinkért a gyertyák. A Jahrzeit-napon a reggeli i. tisztelet után a közösség átmegy a falhoz és Káddist mond az elhunytért. Lapunk úgy segít Önöknek, hogy közreadjuk, elhunyt szeretteiknek mikor is van a Jahrzeitje.

Kohn Ilona	január 1.	Izsák Vilmosné	január 10.	Réti Lászlóné	január 17.	Moussong Sándorné	január 28.
Feit Lászlóné	január 2.	Schwarcz Ignác	január 13.	Vadnai Veronika	január 18.	Tóti Ervinné Schwalb Gizella	január 28.
Krebsz László	január 2.	Szőnyi Sándor	január 13.	Feuerverger Pálné	január 21.		január 28.
Schiller Gyuláné	január 3.	Zsoldos János	január 13.	Sugár Béláné	január 21.	Boros Lászlóné	január 29.
Sömjén Ferenc	január 3.	dr. Zsoldos Mária	január 14.	Reiter Pálné	január 22.	Friedman David és	
Dr. Orbán István	január 5.	Kálmán Kálmán	január 15.	Schwarcz Siklósi István	január 23.	Nagyváradai családja	január 29.
Endler Józsefné	január 5.	Propper Simon	január 15.	Kövesi László	január 24.	Róna Sándorné	január 29.
Kleinné Müller Ilona	január 7.	Moussong Sándor	január 16.	Steier Ernő	január 26.	Kálmán Kohn József	január 30.
Kálmán Ferenc	január 8.	Polgár Miklós	január 16.	Fruchter Sándorné	január 27.	Polgár György Gábor	január 31.

